

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Національна спілка краєзнавців України

*Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення
практичної підготовки*

матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару

Тернопіль, 2021

Редакційна колегія

Андрій Кузишин, декан географічного факультету, доцент, канд. геог. наук
(відповідальний редактор)

Іван Каплун, керівник виробничої практики ТНПУ

Ярослав Мариняк, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук

Андрій Огнистий, декан факультету фізичного виховання, доцент, канд. наук з фіз. вих.
і спорту

Світлана Пида, завідувач кафедра ботаніки та зоології, професор, доктор сільськогосп.
наук

Інна Поплавська, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук
(відповідальний секретар)

*Друкується за рішенням Науково-методичної комісії географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
протокол № 3 від 30 листопада 2021 р.*

Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки : Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2021. 108 с.

У збірнику наукових праць включені тексти доповідей викладачів Тернопільського національного педагогічного університету з широкого спектру теоретичних і прикладних питань організації та проведення практик для студентів освітніх програм, підготовка за якими здійснюється в університеті, розкрито зміст та теоретико-методичні підходи до проведення практик.

Для викладачів закладів вищої освіти, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і всіх зацікавлених.

Тексти представлено у авторській редакції мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат і інших відомостей.

Адреса редакційної колегії:

Географічний факультет

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2

м. Тернопіль, 46027

Тел.: +38 035 436154

e-mail: cesk.tnpu@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПРОЄКТУ З ПРОБЛЕМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

*Кузмишин А.В.,
декан географічного факультету*

Підготовка студентом закладу вищої освіти науково-дослідного проєкту вимагає формування чіткого алгоритму роботи, що забезпечив би дотримання певної етапності та структурованості дослідження. Воно повинно бути виконане в рамках певної концепції, висувати певні гіпотези, бути спрямованим на їх підтвердження або спростування.

Н. Мезенцева та К. Мезенцев згрупували концепції та підходи, які використовуються в сучасній суспільній географії щодо оцінки феномену регіонального розвитку в чотири групи [2, с. 9]:

- Полімасштабність розвитку та концепції регіоналізації простору;
- Нерівномірність розвитку та концепції поляризації простору;
- Комплексність розвитку та концепції кластерно-мережевої організації простору;
- Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.

Їх опрацювання в свою чергу вимагає використання певних методологічних підходів.

Філософська методологія є основою філософського підходу при дослідженні регіонального розвитку. Насамперед в такому дослідженні слід говорити про використання принципів, категорій та законів діалектики.

Природньо, що базовими принципами діалектики, які застосовані в подібному дослідженні є рух і розвиток, взаємозумовленість і взаємозв'язок, та в значній мірі – причинність. Світоглядна роль першої пари (рух і розвиток) сформували історичний метод, який передбачає розгляд кожної географічної (територіальної) системи як такої, що передбачає етапність еволюції: виникнення (зародження), становлення, активне функціонування, переродження/перетворення. Адже якщо є причина, то є і зумовлений нею наслідок (це прояв парної категорії діалектичного розгляду). Для нашого дослідження властивий двоякий зв'язок цих категорій – наслідок може стати причиною.

Зв'язок трьох категорій речі (сфери) – властивості – відносини є основою розуміння принципів взаємозумовленості, взаємозв'язку та причетності. В дослідженнях суспільно-географічного спрямування саме просторові відносини є основними. Зв'язок явищ та речей в часі є основою генетичного підходу, що дає змогу розкрити походження об'єктів. Зв'язок з принципом причетності пояснює, чому поява, розвиток чи функціонування одних явищ обумовлено іншими. Наприклад певні соціально-економічні, історико-географічні умови

спричиняють відповідну політичну орієнтацію населення, що виражається у певній електоральній прихильності.

Не можна розглядати просторові прояви відособлено – критично важливо враховувати зв'язки, які є визначальними для розуміння різного виду, типу і масштабу систем (національна, регіональна, соціально-економічна, соціально-політична та інші територіальні системи).

Водночас всі окреслені вище категорії (принципи) слід розглядати в парному варіанті, адже це є основою діалектичного осмислення проблеми. Правильне розуміння парних категорій зміст і форма забезпечує розуміння проблеми впливу простору і часу при розгляді соціально-політичних процесів. Адже відокремлено вони не існують та не можуть мати системного оціночного моменту.

Для підготовки науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку актуальним є метод математичного моделювання, що виріс з методу формалізації. В загальному вигляді це твердження відображається у діалектичному законі «переходу кількості в якість» – зростання значення кількісних показників явища призводить у кінцевому підсумку до зміни суті цих явищ. А тому явище має відповідну вагу та значущість тільки у випадку поєднання своїх кількісних та якісних визначеностей.

Важливим є визнання категорії одиничного, особливого і загального. Діалектика цих категорій дозволяє робити твердження, що дане дослідження (як і будь яке суспільно-географічне) мусить вивчати закономірності розвитку і функціонування об'єктів, але це зробити можна лише через виявлення особливого, специфічного, характерного у відносинах між явищами та процесами. А це можливо зробити лише при дослідженні конкретних об'єктів, які попередньо одинично виокремлені в просторі і часі.

Підготовка науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку вимагає врахування принципу переходу від абстрактного до конкретного. Відомо, що в процесі пізнання формуються різного роду абстрактні його визначення, які зазвичай не є односторонніми. Мислення, як вказує О. Шаблій, їх об'єднує, синтезує і цим самим знання про об'єкти стає повнішим, а отже – конкретнішим [4, с. 53].

Близький до філософських методів є метод історизму. Адже процес оцінки регіонального розвитку є змінний в часі та зумовлює певні риси на кожному історичному відтинку. З позиції сучасної хорологічної парадигми географії історичний підхід передбачає дослідження географічних об'єктів у розвитку. При проведенні дослідження регіонального характеру він важливий, адже дозволяє обґрунтовувати динаміку та тенденції соціально-економічного та соціально-політичного розвитку. Суть історичного підходу полягає у тому, що всі явища і події розглядаються як процеси – у часі і просторі. Це дозволяє виявляти дію чинників у часі і об'єкт дослідження представляється не як часовий зріз процесу у фіксований момент часу, а як виділена фаза процесу,

відносно якої відома передісторія, а також можна передбачити можливий варіант розвитку у майбутньому. І тут доречним є твердження К. Немца і Л. Немець, що «за принципом історизму події майбутнього формуються вже сьогодні. ... інформаційні передумови майбутніх подій повинні якимсь чином проявлятися у сучасному інформаційному просторі, бо вони є відображенням тих матеріальних процесів, які «готують» матеріальне підґрунтя виникнення майбутніх подій [3, с. 67]. Більше того, можливо, інформаційні сигнали майбутнього можуть впливати певним чином на перебіг сучасних подій і процесів. Тому цілком ймовірно, що така інформаційна детермінація подій у часі має двосторонній характер. Можна припустити, що матеріальні сигнали майбутнього спочатку настільки слабкі, що сучасні методи і технології моніторингу неспроможні їх прийняти, зафіксувати і розшифрувати. Але по мірі зародження і розвитку подій їх матеріальний вплив прогресивно зростає і, врешті-решт, досягає порогу чутливості сучасних засобів моніторингу. У цьому відношенні головне завдання науки полягає у тому, щоб якомога раніше розгледіти інформаційні «зародки» майбутніх подій, правильно їх розшифрувати і побудувати достовірний прогноз. Особливо це важливо для подій, які можуть суттєво вплинути на суспільство, його стан і перспективи розвитку. Як тільки подія, що формується, стала помітною і доступною для спостереження, швидко зростає кількість і якість моніторингової інформації і прогноз з часом стає все більш точним і достовірним [3, с. 67]. Принцип історизму надає можливість наукового передбачення в пізнавальній та практичній діяльності, зокрема, виявлення закономірностей суспільного розвитку. Застосування цього принципу вимагає залучення значного фактологічного матеріалу і надає можливість вивчати об'єкт у широкому історико-географічному контексті, розкривати механізми і закономірності історичного процесу, показувати, як під впливом певних умов і факторів суспільного розвитку відбувається перевтілення одного якісного стану суспільства в інше. Часова характеристика, як одна з найважливіших якостей принципу історизму, не вичерпує його сутності, оскільки важливо не лише порівняти характеристики станів суспільства в різні часи, а й виявити умови й внутрішні джерела розвитку, а також розкрити закономірності та перспективи історичного процесу.

Зазвичай підготовка науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку, опираючись на думку О. Шаблія, має геокібернетичний зміст [5, с. 402]. Адже при вивченні регіональних просторових проблем вивчаються не лише прямі зв'язки (зв'язки від управлінської до керованої системи), але й зворотні зв'язки (від керованої до управлінської системи).

Беззаперечним для розробки та підготовки науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку є використання загальнонаукових методів. Серед їх розлогого переліку першорядне значення мають наступні.

Порівняльний метод, який дозволяє співставити адміністративно рівноцінні території досліджуваного простору. Таким чином є можливість показати спільне у відмінному і відмінне у спільному. Специфіка дослідження дозволяє твердити про такий різновид порівняльного методу як порівняльно-історичний, адже проводяться зрізи в межах сталих територіальних об'єктів, але в різні часові відтинки.

В певній мірі мав застосування метод логічного абстрагування (у формі генералізації). Це передбачало опущення ролі окремих об'єктів, явищ та процесів які мали несуттєву роль, відзначалися другорядними властивостями та взаємозалежностей. Граничний випадок абстрагування маємо в тому випадку, коли залишається лише одна, але виключна та значуща риса і властивість [4, с. 55].

Як будь яке суспільно-географічне, і географічне загалом, дослідження з проблем регіонального розвитку відзначається використанням методу формалізації. Адже вивчення змісту, структури, форми об'єктів шляхом знакових моделей дозволяє формувати певну модель, яка має знакове відображення – графічних, картографічних, математичних. Зазвичай вони мають варіант поєднання та взаємодоповнення. Узагальнюючим результатом цієї формалізації повинні бути побудовані карти, аналітичні таблиці та схеми. Доречність використання цього методу пов'язана із забезпеченням повноти огляду певного кола проблем, дають можливість узагальнити підходи щодо їх вирішення, дозволяє забезпечити лаконічність та чіткість фіксації знань, дозволяє уникнути полісемії й сприяє прозорій доказовості процесу дослідження та його результатів. Проф. О. Шаблій наголошує, що цей метод є середньою ланкою між змістовим початком та змістовим кінцем дослідження [5, с. 71]. Його використання передбачає дотримання певного алгоритму. Насамперед слід провести вивчення змістової частини регіональних процесів. На наступному є можливість здійснити формалізацію змістових характеристик та визначити коло порівняльних елементів. На завершальному етапі здійснюється інтерпретація та пояснення отриманих результатів, що дозволяє сформулювати відповідні висновків як текстового, так і графічного характеру (графіки функцій тощо).

Багатосторонність та залежність від багатьох змінних обумовлює використання при підготовці науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку системного підходу. Він передбачає цілісність, яка ґрунтується на окремих низових елементах, які відзначаються своєю неподільністю та мають певні властивості, відношення, числові величини тощо; така множина має системоутворююче значення; для такої системи важлива структура – компонентна (вертикальна) або просторова (горизонтальна); для системи властива певна функціональна навантаженість (зовнішнього та внутрішнього характеру). В оцінюваній системі ми маємо справу з відкритими, великими, складними, динамічними, регульованими та саморегульованими

системами. Для їх визначення необхідна ідентифікація та встановлення зв'язків, що дозволяє виділяти підсистеми. Синтезування таких систем дозволяє зафіксувати відносно простими засобами усю складність соціально-політичних процесів простору. Хоча складові такого аналізу досить різновекторні, вони можуть бути зведені в єдину і це дозволить розв'язати великомасштабну проблему сукупністю багатьох методів і засобів, об'єднаних певною послідовністю.

Математичні методи дозволяють при підготовці науково-дослідного проєкту з проблем регіонального розвитку змодельовати певні процеси та територіальні утворення, визначивши їх властивості та відношення. На основі опрацювання баз даних є можливість моделювання, яка, відображаючи і відтворюючи об'єкт досліджень, здатна заміщати його таким чином, що є можливість отримання нової інформації щодо досліджуваної території чи об'єкту. В процесі підготовки проєкту є можливість систематично звертати увагу на проблему пошуку подібності, яка ґрунтується на гносеологічних принципах аналогії й ізоморфізму. Використання аналогії в дослідженні регіонального розвитку спричинено спробою екстраполяції розрахованої математичним способом моделі на певний простір. В результаті такої дії формується ізоморфізм, як відношення між об'єктом та моделлю. Кожному об'єктові на карті може відповідати один об'єкт на місцевості, а просторові відношення між об'єктами на карті відповідають просторовим відношенням між цими об'єктами на місцевості. На першому етапі математичного опрацювання зібраних даних застосовуються кількісні показники, які визначають (параметризують, за визначенням О. Топчієва [4, с. 98]) об'єкти та явища, яка аналізуються. На другому використовувались математичні засоби обробки даних з метою встановлення емпіричних залежностей і закономірностей. І на третьому етапі власне розробляється математико-географічна модель з використанням багатовимірною статистичного аналізу, теорії графів, аналізу кореляції і регресії.

У розрахунку модельних значень поля в контрольних точках (вузлах прямокутної сітки), використовуючи виміряні значення параметрів в опорних точках, які у загальному випадку розташовані на території (у просторі) випадковим чином. Для визначення модельного значення у будь-якій контрольній точці використовуються всі опорні точки. При цьому припускається, що кореляція між значеннями поля проявляється на всій досліджуваній території і зменшується обернено пропорційно відстані між контрольною і опорними точками. Таким чином постулюється неперервність і загальна детермінація поля.

Для полів параметрів географічних об'єктів, можна залишити загальний принцип прямої залежності сили взаємодії від маси об'єктів і зворотної – від відстані між ними, а константи формули змінити, надавши їм певного «географічного» змісту. Це, зокрема дозволяє застосувати теорію фракталів, яка

все більше проникає в географію і пояснює відмінності вимірності різних видів географічного простору. В цьому варіанті можна запропонувати формулу для апроксимації полів географічних об'єктів можна узагальнити наступним чином:

$$F_{i,J} = \gamma \frac{M_i + M_j^m}{\gamma^n}, \quad (1.1)$$

де коефіцієнти n і m дозволяють змінювати «вплив» ваги явища і відстань між ними.

Зокрема, в залежності від значення коефіцієнта m змінюється вплив ваги або сутності явища: при $m = 1$ залишається беззмінний тип формули, при $m > 1$ вплив явища збільшується, при $0 < m < 1$ – зменшується. Аналогічно впливає коефіцієнт n але стосовно впливу відстані. В останньому випадку можливі навіть від'ємні значення коефіцієнта n . Константа γ є загальним коефіцієнтом пропорційності і фактично «змінює масштаб» сили взаємодії в залежності від властивостей середовища взаємодії. Таким чином, формула (1.1) для потреб опису полів географічних об'єктів є більш гнучкою, бо дозволяє дати коефіцієнтам конкретну інтерпретацію, яка залежить від особливостей полів, що моделюються. З іншого боку така варіабельність формули надає опису певної суб'єктивності, тому у кожному випадку потрібне відповідне обґрунтування інтерпретації її констант.

Загалом застосування математико-географічної моделі при підготовці науково-дослідного проекту з проблем регіонального розвитку є проміжним об'єктом між теорією і дійсністю та дозволяє системно оцінити соціально-політичні процеси.

Для проведення цілісного суспільно-географічного дослідження з проблем регіонального розвитку була потреба застосування конкретно-наукових методів.

Серед них одну з ключових ролей відіграє картографічний метод. Його застосування слід розцінювати як необхідність візуалізованого сприйняття геопросторової інформації, що відзначається певною місткістю та як каналу передачі та зберігання інформації. Створення таких образно-знакових моделей дозволяє позиціонувати їх як джерело отримання нової інформації про явище, яке досліджується.

В проектах такого типу варто застосовувати порівняльно-географічний метод. Як відомо, він є ключовим для оцінювання, генералізації, типізації, класифікації. Нагадаємо, що за Гегелем, порівняти – означає показати спільне у відмінному і відмінне у спільному. В регіональному дослідженні є можливість порівнювати ті об'єкти, які мають схожі ознаки в межах однорівневих адміністративних одиниць. Це ж було основою для застосування принципу розрізнення, який опирався на якісні та кількісні градації явища в межах

досліджуваної території. Досліджувані об'єкти аналізувалися за їх подібністю та за їх відмінністю, а тому можна вважати цю процедуру досить вичерпною. Зазвичай застосовуються просторові, часові та просторово-часові порівняння. Ця процедура є основою для наступної систематики та класифікації процесів, пов'язаних із відображенням впливу електоральної прихильності на добробут населення. Таким чином картографічна модель фіксує просторову впорядкованість географічних об'єктів і є основою для територіальної організації соціально-політичних процесів.

Висновки. Процес формування загальної методології науково-дослідного проекту з проблем регіонального розвитку має здійснюватись у напрямку органічного поєднання різноманітних теорій дослідження простору та використання відповідних інструментів щодо їх практичного втілення. Подальший розвиток методології просторових досліджень доцільно зосередити на теоретичному обґрунтуванні механізмів протидії процесам, що тривають, диференціації регіональних утворень за рівнем життя населення та поглиблення диспропорцій регіонального соціально-економічного розвитку. Методично такий підхід має забезпечити підготовку успішного дослідницького проекту.

Список використаних джерел

1. Кузишин А.В. Регіональний вимір соціально-політичних процесів: теорія, методологія та практика суспільно-географічного дослідження. Автореф. ... дисертація на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Тернопіль, 2021. 40 с.
2. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: Навчально-методичне видання. К.: ДП «Прінт сервіс», 2014. 47 с.
3. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: Навчально-методичний посібник // К.А. Немиць, Л.М. Немиць. Харків.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 172 с.
4. Топчієв О.Г. Суспільно-географічне дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.
5. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Фрака, 2001. 744 с.

ЗМІСТ

<i>Кузишин А.В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПРОЄКТУ З ПРОБЛЕМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	3
<i>Каплун І.Г.</i> ГОЛОВНІ ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК В ТНПУ ІМ.В.ГНАТЮКА В УМОВАХ ОГолошеного карантину	10
<i>Степанюк А.В., Міщук Н.Й., Жирська Г.Я., Барна Л.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ПРОГРАМОЮ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА «ПРИРОДНИЧІ НАУКИ»	16
<i>Лабашук О.В.</i> ФОЛЬКЛОРНА ПРАКТИКА: ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА ТА ПЕРША СПРОБА НАУКОВОЇ РОБОТИ	25
<i>Дідук-Ступ'як Г.І.</i> , СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ МАГІСТРАНТІВ-СЛОВЕСНИКІВ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	28
<i>Наливайко М.Я.</i> РОЛЬ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	31
<i>Москалюк Н.В., Пида С.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ФІЗІОЛОГІЇ РОСЛИН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	33
<i>Данилевич М.М.</i> АРХІВНО-КРАЄЗНАВЧА ПРАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА	36
<i>Головата Л.М.</i> КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ В АВТОРСЬКИХ ДИДАКТИЧНИХ МАТЕРІАЛАХ ПРАКТИКАНТІВ-ФІЛОЛОГІВ	38
<i>Кондрацька Л.А.</i> СУЧАСНА МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА – МІСТ МІЖ АКАДЕМІЧНОЮ ОСВІТОЮ І ПЕРФОРМАНСОМ	43
<i>Огнистий А.В., Власюк Р.А.</i> ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	46
<i>Обіход І.В.</i> ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	49

Головацька Ю. Б. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	53
Серняк О.М. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ. МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО УРОКУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	55
Пацалюк І.І. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.12 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО)	58
Замора Я.П., Бурега Н.В. ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ	62
Ороновська Л.Д. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ МИСТЕЦТВ ТНПУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА	64
Таранова Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	68
Кіцак В.М. ПОЛЬОВА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕТОД ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, ЗДОБУТИХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ «ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА» ТА «АРХЕОЛОГІЯ»	81
Таранова Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ З СЕЗОННИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ В ПРИРОДІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	91
Герц Н.В., Мацюк О.Б. ЕКСКУРСІЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З БОТАНІКИ	104
Конончук О.Б. АГРОБІОЛАБОРАТОРІЯ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК БАЗА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ОСНОВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	106

Підписано до друку 13.12.2021.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 3,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 08/20/2-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. +38 (097) 988-53-23

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.